



รองศาสตราจารย์ คุณหญิงวงจันทร์ พินิจนิพนธ์

“ภาษาเป็นประตูสู่โลกกว้าง”

เมื่อเอ่ยถาม คุณหญิงวงจันทร์ พินิจนิพนธ์ ในฐานะครูสอนภาษาฝรั่งเศสมานานกว่า ๕๐ ปี ว่าเสน่ห์ของภาษาฝรั่งเศสคืออะไร? ท่านยิ้มแบบขลุ่ยใจก่อนจะตอบอย่างชัดเจนว่า “คือความชัดเจน...”

เชื่อว่าหลายคนที่กำลังเรียนภาษาฝรั่งเศสอยู่ หรือเคยผ่านการเรียนภาษาฝรั่งเศสมาแล้วในระดับมัธยมปลาย อาจจะนึกถึงภาษาฝรั่งเศสในแง่มุมนี้มาก่อน รับรู้เพียงว่าเป็นภาษาที่ละเอียดและยาก แต่ คุณหญิงวงจันทร์ พินิจนิพนธ์ ขยายความและยกตัวอย่างให้ผู้ฟังได้เข้าใจสมกับที่เป็นครูถึงเหตุการณ์ที่ ดร.วิรัช พลาศรี เอกอัครราชทูต ณ กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์ เป็นผู้รับผิดชอบในเรื่องการต่อสู้คดีปราสาทเขาพระวิหาร ที่ศาลโลกเมื่อปลายปีที่แล้ว

“ภาษาฝรั่งเศสมีเสน่ห์ตรงที่เป็นภาษาที่มีเหตุผล มีความชัดเจน ไม่สามารถจะกำกวมได้ เมื่อปีที่แล้วที่มีเรื่องคดีเขาพระวิหาร ท่านทูตวิรัช พลาศรี ท่านมีชื่อเสียงมากในเวลานั้นกับการทำหน้าที่ของท่าน เพราะว่าเราได้เห็นการถ่ายทอดสด ท่านสามารถพูดอังกฤษและฝรั่งเศสได้อย่างคล่องแคล่ว อาจจะพูดได้ว่าหลังจากนั้น ท่านเป็นแรงบันดาลใจของนักเรียนนักศึกษา ทำให้มีความต้องการอยากเรียนภาษาฝรั่งเศสมากขึ้นในเวลานั้นแหละ เพราะฉะนั้น นักเรียน นักศึกษาก็รู้สึกประทับใจว่าใครพูดได้สองภาษานี้ถือว่าเก่ง มีโอกาสดี ท่านทูตวิรัชท่านก็มาบรรยายยืนยันว่าภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาที่แน่นอน ไม่กำกวม

ในเวลาที่ดิฉันเรียนนั้นยังเป็นระบบเก่า เราต้องวิเคราะห์ประโยค มีประธาน กริยา กรรม มีส่วนขยายกริยา มีส่วนขยายประธาน ขยายกรรม วันนั้นท่านก็เปรียบเทียบประโยคหนึ่งซึ่งดิฉันจำประโยคไม่ได้ คือท่านได้เปรียบเทียบประโยคเดียวกันในภาษาอังกฤษกับภาษาฝรั่งเศส ท่านชี้ให้เห็นว่าภาษาอังกฤษคลุมเครือกว่า ด้วยเหตุนี้ทำให้สนธิสัญญาต่างๆ ที่ทำขึ้นจึงต้องทำสองภาษาคืออังกฤษกับฝรั่งเศส เพื่อให้เกิดความแน่นอนชัดเจน หรืออย่างที่เรารบกันว่าที่มาของกฎหมายไทยระยะแรกก็คือ ประมวลกฎหมายของฝรั่งเศสซึ่งจัดทำขึ้นในสมัยจักรพรรดินโปเลียนที่ ๑ มีความชัดเจนมากนี้แหละคะ ดิฉันชอบภาษาฝรั่งเศสเพราะความชัดเจนตรงนี้”

คุณหญิงวงจันทร์ พินิจนิพนธ์ เป็นบุตรของ หลวงธรรพ์ไพศาลศรี-จรง ธรณไพศาลศรี ท่านเป็นครูสอนภาษาฝรั่งเศสที่สอนหนังสือมาช้านาน และเป็นที่ยอมรับในแวดวงการศึกษาภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย ท่านจบการศึกษามหาบัณฑิต จากจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทุนรัฐบาลฝรั่งเศสไปศึกษาต่อจนจบการศึกษาจาก Université de Poitiers และ Université de Paris จากนั้นได้กลับมาเป็นอาจารย์ประจำที่คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และได้มีโอกาสถวายงาน สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ตั้งแต่เมื่อครั้งที่ทรงดำรงตำแหน่งผู้อำนวยการภาษาต่างประเทศและหัวหน้าสาขาวิชาภาษาฝรั่งเศส คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

ปัจจุบันท่านดำรงตำแหน่งอุปนายกสมาคมครูภาษาฝรั่งเศส



คุณหญิงวงจันทร์ พินิจนิพนธ์ ร่วมกิจกรรมเกี่ยวกับการศึกษาวิชาภาษาฝรั่งเศส

แห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ประธานมูลนิธิส่งเสริมภาษาฝรั่งเศสและฝรั่งเศสศึกษาในพระอุปถัมภ์สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ และเป็นอธิการบดีสถาบันดนตรีกัลยาณิวัฒนา ฯลฯ

คุณหญิงวงจันทร์ ได้เล่าย้อนความหลังถึงชีวิตนักเรียนภาษาฝรั่งเศส ที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จนมาถึงชีวิตการเป็นครูสอนวิชาภาษาฝรั่งเศส วิชาที่หลายคนเชื่อกันว่าจบถึงกับเลิกเรียนไปแล้วก็มีลูกศิษย์ลูกหาจำนวนมากที่ประสบความสำเร็จจากวิชาภาษาฝรั่งเศสจนถึงทุกวันนี้

“ดิฉันเริ่มเรียนภาษาฝรั่งเศสที่โรงเรียนเตรียมอุดมศึกษา สมัยนั้นไม่มีอะไรให้เลือกมากนักคะ ภาษาฝรั่งเศสคือเรียนเป็นอีกวิชานอกเหนือจากภาษาอังกฤษที่ทุกคนต้องเรียน ด้านศิลป์ก็ต้องเรียนภาษาอังกฤษและเรียนฝรั่งเศส

ต่อมาที่มาเรียนที่คณะอักษรศาสตร์ จุฬาฯ สมัยนั้นพอจะขึ้นปีที่ ๓ ก็จะต้องเลือกวิชาเอกว่าจะเรียนอะไร ดิฉันเลือกภาษาฝรั่งเศส รู้สึกว่าเรียนได้ดี หลังเรียนจบดิฉันก็ได้ทุนรัฐบาลฝรั่งเศส ไปเรียนที่ฝรั่งเศส ดิฉันไปอยู่ที่เมืองตูร์ ๑ ปี แล้วก็ปารีส จบแล้วก็มาสอนที่ธรรมศาสตร์ ตั้งแต่แรกแล้วมีความตั้งใจว่าอยากจะไปสอนที่ธรรมศาสตร์ พอเดิมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เปิดคณะศิลปศาสตร์ขึ้น เมื่อก่อนธรรมศาสตร์เป็นมหาวิทยาลัยเปิด อยู่แค่ไหนก็เข้าเรียนได้ แต่พอปี ๒๕๐๕ ก็มาเป็นมหาวิทยาลัยที่มีการสอบคัดเลือกเข้าเรียน ดิฉันกลับมาเมื่อปี ๒๕๐๖ ก็ได้เข้ามาเป็นอาจารย์ในรุ่นแรกๆ แล้วก็อยู่ที่ศิลปศาสตร์จนเป็นคณบดีแล้วเกษียณอายุราชการ

ในปี ๒๕๑๓ คณบดีคณะศิลปศาสตร์ตอนนั้นคือ ศาสตราจารย์ ดร.อดุล วิเชียรเจริญ ทราบว่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางฯ กรมหลวงฯ จะเสด็จมาประทับที่กรุงเทพฯ เป็นการถาวร ก็ไปกราบทูลเชิญเสด็จ มาทรงเป็นอาจารย์ประจำที่คณะศิลปศาสตร์ ธรรมศาสตร์ ซึ่งท่านก็ได้ตอบรับทันที เมื่อท่านถามเหตุผล ดร.อดุลก็กราบทูลว่าท่านมั่นใจว่าสมเด็จพระเจ้าพี่นางฯ กรมหลวงฯ



สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ผู้ทรงมีคุณูปการต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย



สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ทรงเป็นองค์นายกิตติมศักดิ์ของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศส หลังสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ถินพระชนม์

จะทรงเป็นครูที่ดี เพราะว่าสมเด็จพระบรมราชชนกและสมเด็จพระศรีนครินทราบรมราชชนนี ทั้งสองพระองค์ทรงประกอบแต่ความดี เพราะฉะนั้น ดร.อดุล ก็เชื่อมั่นว่าสมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ ย่อมไม่แตกต่าง ท่านก็ทรงรับในที่สุด ทรงมาเป็นอาจารย์ประจำ และทรงดูแลภาษาต่างประเทศทุกภาษาที่สอน ในตอนนั้น เวลานั้นมีทั้งภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น ต่อมาก็มีภาษาจีน รัสเซีย และท่านทรงรับเป็นอาจารย์พิเศษหลายแห่ง เช่น มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ตอนนั้นดิฉันอายุ ๓๐ คณะศิลปศาสตร์มอบหมายให้อาจารย์ผู้ใหญ่ ท่านหนึ่งถวายงานเป็นผู้ประสานงานระหว่างพระองค์ท่านกับคณะฯ ดิฉันก็เป็นผู้ช่วยอาจารย์ผู้ใหญ่ ต่อมาอาจารย์ผู้ใหญ่ท่านนั้นสุขภาพไม่ดี ท่านก็ลาออกก่อนเกษียณนิดหน่อย สมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ ก็โปรดฯให้ดิฉันก็ถวายงานต่อมาเรื่อยฯ ตั้งแต่ปี ๒๕๑๓ ตลอดมา”

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอ เจ้าฟ้ากัลยาณิวัฒนา กรมหลวงนราธิวาสราชนครินทร์ ทรงเป็นผู้ที่มีคุณูปการต่อการเรียนการสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสอย่างมาก โดยทรงจัดทำหลักสูตรปริญญาตรีสาขาภาษาและวรรณคดีฝรั่งเศสของคณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ และทรงรับเป็นอาจารย์พิเศษในหลายสถาบัน เช่น จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ ฯลฯ และได้ทรงก่อตั้งสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยขึ้น เพื่อเป็นศูนย์กลางการพบปะแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการเรียนการสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสในระดับมัธยมศึกษาและอุดมศึกษา

คุณหญิงวงจันทร์ได้เล่าถึงบรรยากาศการเรียนการสอนวิชาภาษาฝรั่งเศสเมื่อหลายสิบปีที่แล้วว่า

“คนเรียนมีไม่ค่อนมากนัก แต่เป็นนักศึกษาที่เรียนด้วยความสนใจจริงจัง เริ่มต้นที่เสด็จมาทรงสอน วิชาภาษาฝรั่งเศสก็เป็นเพียงวิชาเลือก ต่อมาก็เป็นวิชาโท ทรงริเริ่มหลักสูตรปริญญาตรี ภาษาฝรั่งเศส ท่านเสด็จไปทรงเยือนต่างประเทศและทรงรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทยในต่างประเทศด้วย และทรงจัดหลักสูตรวิชาเอกภาษาฝรั่งเศสที่แตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นขึ้น

เมื่อสมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ ทรงเป็นหัวหน้าสาขาวิชา จะทรงประชุมอาจารย์บ่อยมาก ก่อนจะเปิดเทอมก็จะทรงกำหนดว่าใครจะสอนอะไร ส่วนมากแนวปฏิบัติก็คืออาจารย์นั้นคนต้องสอนวิชาภาษาและวิชาที่เป็นเนื้อหา จะเป็นวรรณคดี หรือประวัติศาสตร์ก็ได้ ในวิชาภาษาโดยมากเราก็จะใช้แบบเรียนของฝรั่งเศส จะทรงพิจารณาอย่างถี่ถ้วนแล้วและมาที่เราดูว่าเห็นด้วยไหมว่าทรงเลือกแบบเรียนนี้ เพราะมีนักศึกษาหลากหลายกลุ่มเราจะต้องสอนไปในทางเดียวกัน ทั้งคำศัพท์ โครงสร้างประโยค ความเข้าใจ อ่านแล้วเข้าใจไวยากรณ์ และสื่อสารได้ ในขณะนั้นแบบเรียนไม่เน้นสื่อสารมาก ก็ต้องดึงคำถามนักศึกษาแล้วให้นักศึกษาคอบ คือต้องให้ครบสี่ทักษะ ฟัง พูด อ่าน เขียน การเขียนก็จะ

เน้นมาก ในเวลานั้นจนถึงปัจจุบัน นโยบายของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ก็คือการเรียนภาษาต่างประเทศเป็นหน้าที่ของคณะศิลปศาสตร์ที่จัดให้นักศึกษาทุกคณะ ก็คือไปอย่างหนึ่งที่เรานักศึกษาที่เป็นนักกฎหมาย นักการทูตก็มี ก็จะมีลูกศิษย์จากหลายคณะ ช่วงหนึ่งคณะบัญชีก็สามารถจัดเวลาเรียนภาษาฝรั่งเศสได้ ก็มีคนสนใจมาเรียน แต่ส่วนมากจะเป็นนิสิตศาสตร์ รัฐศาสตร์ วารสารศาสตร์ เขาสามารถเลือกเรียนเป็นวิชาเลือกมักจะเลือกเรียนภาษา

นอกจากจะทรงดูแลกับการสอนของอาจารย์ยังทรงหาทุนมาให้ลูกศิษย์ไปศึกษาต่อต่างประเทศ มีอยู่คนหนึ่งเก่งมากกลายเป็นนักธุรกิจ ในฝรั่งเศส ชื่อคุณกิตติชาติ เจ้าของร้านน้ำชา Mariage Frères เป็นร้านน้ำชาที่มีชื่อมากในปารีส หลายคนกลับมาเป็นอาจารย์มหาวิทยาลัย หลายคนเป็นนักการทูตในกระทรวงการต่างประเทศ

...ความจริงแล้วสมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ จะไม่ดูถ้าลูกศิษย์ตั้งใจเรียน จะดูคือเมื่อหันไปคุยกับเพื่อนระหว่างที่ทรงสอนอยู่ ถ้าหากตั้งใจเรียนก็จะไม่ดูเลย รับสั่งด้วยว่านักศึกษาจะถามก็ครั้ง ก็ไม่ทรงเบี่ยงที่จะอธิบาย จะพยายามอธิบายให้เข้าใจ ทรงตั้งพระทัยในการสอนมาก รุ่นแรกๆ หลายคนก็อยู่เป็นครูสอนที่ธรรมศาสตร์ ตอนนั้นก็เกษียณไปหลายคนแล้วเหมือนกัน ไม่น่าเชื่อจะคะ เวลาผ่านไปเร็วมากเหลือเกิน

นักศึกษารุ่นแรกที่จบในปี ๒๕๑๖ มีทั้งหมด ๑๓ คน ตอนนั้นหลายคนก็เกษียณแล้ว เช่น คนหนึ่งไปทำงานที่สถานทูตฝรั่งเศส ไปทำหน้าที่สำคัญมาก คือเป็นผู้ช่วยทูตฝ่ายสาธารณสุข ที่จะต้องมีหน้าที่ตรวจเยี่ยมผู้ต้องขังชาวฝรั่งเศส เช่น ต้องคิดยาเสพติด เขาจะต้องไปกับแพทย์ฝรั่งเศส ตอนที่เขาก็เกษียณอายุ ทางรัฐบาลฝรั่งเศสก็ให้อิสริยาภรณ์เขา เพราะเขาต้องใช้ความอดทนมากกับผู้ต้องขัง

ในรุ่นแรกๆที่เสด็จไปทรงสอนคือมีทั้งวิชาโท วิชาเลือก ลูกศิษย์ของท่านคนหนึ่งคือ รองศาสตราจารย์นราพร จันทร์โอชา เรียนเอกภาษาอังกฤษ วิชาโทภาษาฝรั่งเศส พอกลับจากต่างประเทศอาจารย์ก็มาอยู่ที่สถาบันภาษา จุฬาฯ ก็ได้เคยพบบ้าง เพราะอาจารย์ก็มาเฝ้าสมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ แล้วก็เมื่อไม่นานมานี้เอง อาจารย์เป็นรองประธานมูลนิธิการศึกษาทางไกลผ่านดาวเทียมในพระบรมราชูปถัมภ์ฯ ก็นำคณะนักเรียนเก่าของโรงเรียน Ecole Nouvelle ซึ่งเป็นโรงเรียนเก่าของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ นำคณะมาพบครูฝรั่งเศสที่สถาบันคนตรีกัลยาณิวัฒนา ก็ได้กลับมากับกันกับดิฉัน ก็ดีใจมาก เพราะอาจารย์เป็นลูกศิษย์ของสมเด็จพระเจ้าพี่นาง กรมหลวงฯ และเคยเรียนกับดิฉันด้วย พอสถาบันคนตรีกัลยาณิพัฒนามีพระราชบัญญัติรองรับเป็นมหาวิทยาลัย เฉพาะทางคนตรี ก็ขอร้องอาจารย์นราพรให้มาเป็นประธานคณะกรรมการส่งเสริมกิจการสถาบัน อาจารย์ก็รับ ทั้งๆที่ปกติเป็นคนที่ไม่ค่อยเปิดเผย แต่ด้วยความที่ท่านรักสมเด็จพระเจ้าพี่นางกรมหลวงฯ”

ปัจจุบันคุณหญิงวงจันทร์ก็ยังคงคลุกคลีอยู่ในแวดวงการศึกษาวิชา

ภาษาฝรั่งเศสในฐานะอุปนายกสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยด้วยความรักในวิชา ซึ่งตลอดระยะเวลาการทำงานหลายสิบปีที่ผ่านมา ก็อาจเรียกได้ว่าเกิด “วิกฤติ” หลายครั้งขึ้นกับวิชาภาษาฝรั่งเศส

“ต้องเล่าถึงวสันตเจ็ดเข้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ท่านทรงมองการณ์ไกล นอกจากการสอนท่านก็ตั้งสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสขึ้นในปี ๒๕๒๐ เป็นสมาคมที่จนถึงปัจจุบันอายุ ๓๓ ปีแล้ว มีความแข็งแรง คือที่พูดว่าแข็งแรง ก็มีข้อยืนยันว่า เมื่อปี ๒๕๕๑ ที่ประชุมอธิการบดีแห่งประเทศไทย (ทปอ.) มีความคิดว่าการสอบ Admission ภาษาคำต่างประเทศภาษาที่สองนี้อาจสิ้นเปลือง ไม่จำเป็นแล้ว ก็จะยกเลิกการสอบ Admission ภาษาฝรั่งเศส และภาษาอื่น ๆ ด้วยที่เป็นภาษาที่สอง ฝรั่งเศส เยอรมัน ญี่ปุ่น จีน อาหรับด้วย

ภาษาเหล่านี้เป็นภาษาที่สอบเอ็นทรานซ์มานานมาก มาปี ๒๕๕๑ ทปอ.ตัดสินใจขึ้นมาว่าไม่จำเป็นต้องสอบภาษาเหล่านี้ สมาคมฯ ได้ลุกขึ้นคัดค้าน และชักชวนให้ภาษาอื่นร่วมในการคัดค้านด้วย ความที่เราเป็นสมาคมที่มีความแข็งแรงพอสมควร และด้วยพระมหากรุณาของสมเด็จพระเทพฯ ว่าหลังจากสมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงฯ สิ้นพระชนม์แล้ว ก็ทรงรับสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสไว้ในพระราชูปถัมภ์ และทรงรับเป็นองค์นายกกิตติมศักดิ์ของสมาคมฯ ด้วย

เรื่องการยกเลิกการสอบนี้ทางด้านสื่อทั้งหลายก็เห็นใจว่าไม่ถูกต้อง เพราะว่าจะมีผลสะท้อน ไม่ใช่แค่การสอบ พอตัดสินใจจะยกเลิกการสอบ Admission ภาษาคำต่างประเทศที่สอง ทางโรงเรียนทั้งหลายก็ตัดสินใจว่าไม่ต้องเน้นสอนภาษาคำต่างประเทศที่สองแล้ว ไปเน้นทางด้านอื่น เช่น สาขาวิทยาศาสตร์ต่างๆ ครูฝรั่งเศสก็ร้องกันมากมายเลยว่าโรงเรียนจะปิดไปแถมภาษาคำต่างประเทศที่สอง แต่ว่าก็เมื่อสมาคมฯ ลุกขึ้นมาคัดค้าน ภาษาเยอรมัน จีน ญี่ปุ่น ก็ร่วมด้วย เพราะว่าเราก็นับเป็นกลุ่มเดียวกัน ในที่สุดมีการยกเลิกคำสั่งนั้นไป ไม่อย่างนั้นบ้านนี้คงไม่เหลือแล้วละการเรียนการสอนภาษาฝรั่งเศส เพราะโรงเรียนเขาจะคำนึงถึงค่าใช้จ่ายในการจัดการเรียนการสอน ถ้าตรงไหนที่มีนักเรียนน้อยก็ไม่น่าเป็น เขาอาจจะยุบแล้วให้นักเรียนไปเรียนอย่างอื่น

และในช่วงหลัง อีกอย่างหนึ่งที่เป็นวิกฤติคืออาจารย์ภาษาฝรั่งเศสเกษียณอายุราชการมากขึ้น กระทรวงศึกษาธิการก็จะเน้นทางด้านวิทยาศาสตร์ คณิตศาสตร์ เวลาที่มีการตั้งอัตราแทนผู้ที่เกษียณอายุแล้วจะเป็นอาจารย์ภาษาฝรั่งเศสครบ ๖๐ ปีแล้วเกษียณ แทนที่จะตั้งอัตราบรรจุครูภาษาฝรั่งเศส ก็กลายเป็นบรรจุทางด้านคณิตศาสตร์-วิทยาศาสตร์ มีผลเสียมาก โดยเฉพาะในโรงเรียนมัธยม ครูเป็นแรงจูงใจที่สำคัญ อย่างภาษาจีน รัฐบาลจีนเขาส่งครูมาให้ทุกโรงเรียนเลย เพราะฉะนั้นโรงเรียนก็แทบไม่ต้องจ่ายเงิน หรือจ่ายให้เพียงค่าที่พัก ค่าอาหาร ไม่ต้องจ่ายเงินเดือน แล้วก็เป็นภาษาซึ่งคนคิดว่าจำเป็นแล้ว ที่คนในโลกสมัยใหม่ต้องรู้ ผู้บริหารโรงเรียนใหญ่ๆ บางโรงเรียนที่เก่าแก่อยู่เป็นร้อยปี และสอนภาษาฝรั่งเศสมาตั้งแต่แรกเริ่ม พอมีอาจารย์เกษียณเขาก็อ้างว่าไม่มีอาจารย์แล้ว เพราะฉะนั้นก็จะไม่สอนแล้ว กระทรวงศึกษาธิการในระยะปี ๒๕๔๔ ได้มีการเจรจากับทางรัฐบาลฝรั่งเศส ก็ได้ตกลงว่าถ้ากระทรวงศึกษาธิการเพิ่มอัตราสำหรับอาจารย์ภาษาฝรั่งเศส รัฐบาลฝรั่งเศสก็จะสนับสนุนให้ไปอบรมในประเทศฝรั่งเศส ได้มีการลงนามในข้อตกลงกัน”

ปัจจุบันอาจเรียกได้ว่าภาษาฝรั่งเศสมีคู่แข่งที่น่าจับตามอง โดยเฉพาะในเรื่องความนิยมของนักเรียนนักศึกษาที่เวลานี้มีความสนใจเรียนภาษาจีน ญี่ปุ่น และอื่นๆ มากขึ้น ในฐานะผู้ที่อยู่ในแวดวงการศึกษา คุณหญิงวงจันทร์มองถึงประเด็นดังกล่าวว่า

“คู่แข่งสำคัญมาก ภาษาจีน ญี่ปุ่น แต่ที่จริงก็คืนละ การมีคู่แข่งทำให้เกิดการกระตือรือร้น เพราะว่าโดยความจริงแล้วภาษาญี่ปุ่น ภาษาจีนมีihak เพราะจะต้องเรียนตัวเขียนใหม่ วิธีพูด ไวยากรณ์ แตกต่างจากภาษาอื่นๆ เลย ในขณะที่ภาษาฝรั่งเศสยังมีความใกล้เคียงกับภาษาอังกฤษ นักเรียนไทยก็เรียนภาษาอังกฤษตั้งแต่เด็ก เพราะฉะนั้นก็รู้ภาษาอังกฤษพอสมควร พอมาถึงมัธยม

ถึงเวลาที่จะต้องเลือกเรียนภาษาคำต่างประเทศอื่น ช่วง ม.๔-ม.๖ เขาก็มีสิทธิ์เลือกระหว่างภาษาฝรั่งเศส เยอรมัน หรือจีน ญี่ปุ่น ถ้าเขาเรียนภาษาฝรั่งเศสนี้ไม่ยากในเรื่องตัวอักษร การออกเสียงเท่านั้นที่แตกต่าง แต่การอ่านไม่เป็นปัญหามากนัก

ในด้านของจำนวนผู้เรียน เมื่อเรานี้มีประชุมครูระดับหัวหน้ากลุ่มครูฝรั่งเศสระดับมัธยมกับหัวหน้าภาควิชาภาษาฝรั่งเศสของมหาวิทยาลัยต่างๆ ก็มีการพูดถึงจำนวนผู้เรียนที่ลดลง สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงฯ เองเมื่อยังทรงพระชนม์ก็ทรงระลึกถึงเรื่องนี้ รับสั่งว่าจำนวนผู้เรียนไม่ใช่เรื่องใหญ่ ขอให้เรียนอย่างมีคุณภาพ ที่สำคัญคือเรียนแล้วสามารถนำไปใช้ได้ และที่จริงแล้วเป็นที่น่ายินดีว่าเมื่อนักศึกษาจบปริญญาตรี เอกภาษาฝรั่งเศส สามารถใช้การได้ดีทั้งอังกฤษและฝรั่งเศสด้วย สามารถที่จะสื่อสาร ได้ค่อนข้างดีในการทำงานในหน่วยงานต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

มหาวิทยาลัยมหาสารคามเล่าขึ้นในที่ประชุมว่า มหาวิทยาลัยมหาสารคามรับนักศึกษาเบื้องต้นเลขคือไม่มีพื้นฐานภาษาฝรั่งเศสมาก่อนเข้าปี ๑ มีหลักสูตร ๔ ปี แต่อาจารย์ก็ท้อระยะเวลา ๔ ปีนั้นให้นักศึกษาของเขามีความสำเร็จคือ ฟัง พูด อ่าน เขียน ได้ค่อนข้างทุกด้าน คือได้บัณฑิตที่ดี

สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงฯ เคยรับสั่งไว้ว่า รัฐบาลมากกว่าหนึ่งภาษา ก็เหมือนว่าเรามีหน้าต่างมากกว่าหนึ่งบาน ยิ่งมีหน้าต่างหลายบานก็ยิ่งทำให้เราเห็นโลกได้มากขึ้น เพราะฉะนั้นถ้านักศึกษาคิดได้ในขณะที่เขาเลือกเรียนภาษาคำประเทศ การที่เขาได้ภาษาอีกภาษาหนึ่งก็เป็นกำไร สามารถนำไปใช้ได้ เมื่อจบการศึกษา เพราะว่าในปัจจุบันมีองค์กรการค้าของฝรั่งเศสที่เข้ามาอยู่ในเมืองไทยมากขึ้น เช่น บริษัท TOTAL ซึ่งเป็นบริษัทน้ำมันขนาดใหญ่ ก็รับนักศึกษาภาษาฝรั่งเศสที่จบจากมหาวิทยาลัยต่างๆ ไปเป็นพนักงาน เขาก็พอใจในคุณภาพ

แต่ก็อย่างที่สมเด็จพระเจ้าพี่นางเธอฯ กรมหลวงฯ รับสั่งนะคะ ภาษาไหนก็มีประโยชน์ ขอให้รู้มากกว่าหนึ่งภาษา ก็จะเป็นประโยชน์แก่ตัว ถ้าตั้งใจเรียนจริงก็คิดทั้งนั้น ส่วนภาษาฝรั่งเศสนั้นถ้าเขารักที่จะเรียน ถ้ามีความรู้ประโยชน์ ก็คงต้องได้ใช้ประโยชน์มาก จำนวนอาจจะเป็นเรื่องสำคัญแต่ไม่ใช่สำคัญที่สุด”

ในปีนี้มีกิจกรรมสำคัญหนึ่งที่เกิดขึ้นในประเทศไทยและน่าจะเป็นประโยชน์ต่อกลุ่มคนที่สนใจภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย นั่นคือการจัดประชุมองค์การระหว่างประเทศของกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส (Organisation Internationale de la Francophonie - OIF) ซึ่งจัดขึ้นโดยกระทรวงการต่างประเทศ และสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสได้เข้าไปมีส่วนร่วมด้วย

OIF เป็นองค์กรระหว่างประเทศที่เป็นกลุ่มประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศสจาก ๕ ทวีป OIF เกิดขึ้นจากการรวมตัวของผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศสเกิดขึ้นเมื่อปี ๒๕๖๕ โดยการจัดตั้งเป็นสมาคมนักเขียนภาษาฝรั่งเศส (Association des écrivains de langue française - ADELFI) และได้ขยายไปสู่สาขาอาชีพด้านการสื่อสาร ภาครัฐบาล ภาควิชาการ และภาคนิติบัญญัติ โดยมีการประชุมรัฐมนตรีกระทรวงศึกษาธิการ และทบวงการสถาบันอุดมศึกษาที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส ต่อมาได้มีการจัดตั้งรัฐสภาผู้ใช้ภาษาฝรั่งเศส ซึ่งมีสมาชิก ๖๕ ประเทศและผู้สังเกตการณ์ ๑๑ ประเทศ และจัดตั้งทบวงการร่วมมือด้านวัฒนธรรมและวิชาการ (Agence de Coopération Culturelle et Technique - ACCT) เพื่อเป็นองค์การระหว่างรัฐบาลของประเทศต่างๆ ที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส โดยมีหน้าที่ในการส่งเสริมและเผยแพร่วัฒนธรรมของประเทศสมาชิกและเพิ่มพูนความร่วมมือทางวัฒนธรรมและวิชาการระหว่างกัน ทั้งนี้ประเทศไทยเข้าเป็นประเทศผู้สังเกตการณ์ของ OIF ตั้งแต่ปี ๒๕๕๑

“ที่จริงแล้วเราได้รู้จักกับ OIF อย่างเป็นทางการครั้งแรกเมื่อปี ๒๕๕๒ ได้พบกับผู้อำนวยการของ OIF สาขาที่ตั้งอยู่ที่ซานโฮเซ OIF ในปัจจุบัน



เขามีระดับความสำคัญเทียบเท่ากับกระทรวงหนึ่งของฝรั่งเศส หน่วยย่อยหนึ่งของ OIF ที่เวียดนามมาเยี่ยมประเทศไทย มาที่กระทรวงการต่างประเทศ และกระทรวงการต่างประเทศก็ได้เชิญดิฉันไปพบ ได้คุยกันว่าทางสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสก็ต้องการความช่วยเหลือทุกด้านจากทุกประเทศที่ใช้ภาษาฝรั่งเศส กับสวิส เบลเยียม แต่แน่นอนว่าประเทศที่ให้ความช่วยเหลือหลักคือ ฝรั่งเศส M. Patrice BUREL เป็นหัวหน้าคณะมาประจำอยู่ที่ซานอูว์ แดวกี้ได้พบดิฉันที่กรุงเทพฯ และแจ้งให้ทราบว่า OIF นี้สามารถจะช่วยเหลือครูภาษาฝรั่งเศสได้ในหลายๆด้าน เช่น การจัดสัมมนา โดยที่เขาสับสนุนทางการเงินและด้านวิชาการ หรือจัดให้มีการแลกเปลี่ยนอาจารย์ไทยไปสัมมนาที่เขาจัดขึ้นที่ซานอูว์

ดังนั้น ทางสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสฯ ก็เริ่มจัดการขอให้เขาสสนับสนุนในการจัดสัมมนาขึ้นตั้งแต่ปี ๒๕๕๓ เขาก็สนับสนุนเงิน และจัดวิทยากรให้ ต่อเนื่องมาจนถึงปีที่แล้ว ในช่วงเดือนตุลาคม สมาคมจะมีการประชุมใหญ่ มีสมาชิกจากต่างประเทศ และกรุงเทพฯเข้าร่วม เพราะเป็นที่รวมของห้องอาจารย์มัธยมและอุดมศึกษา เราก็จัดสัมมนาเพื่อให้ประโยชน์แก่ผู้มาร่วมด้วย นอกจากนี้เขาก็สนับสนุนมหาวิทยาลัยนเรศวร ในการจัดตั้งชั้นเรียนสองภาษา คือภาษาไทยกับฝรั่งเศส OIF ส่งครูสอนคณิต-วิทยุไปอบรมในฝรั่งเศสด้วย นอกจากนี้ก็เป็นความช่วยเหลือที่เราได้จากรัฐบาลฝรั่งเศสผ่านสถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศส ที่สำคัญคือการจัดงานประจำปีของสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสฯ ให้นักเรียนที่เรียนฝรั่งเศสทุกคน ทุกระดับ ทั้งมัธยม อุดมศึกษามาร่วมงาน โดยมีกิจกรรมให้แข่งขันสิบอย่าง เมื่อครั้งสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงพระชนมมิ่งก็ได้เสด็จมาทรงเป็นประธานทุกปี พระราชทานประกาศนียบัตรแก่ผู้ชนะการประกวด และเมื่อสมเด็จพระเทพฯทรงรับอุปถัมภ์คือ ก็เสด็จมาทุกปีเช่นกัน เรามีอุปนายก ๒ คน คือ รองศาสตราจารย์ ดร.ธิดา บุญธรรม และดิฉัน เราก็ช่วยกันทำงาน สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงพิจารณาไว้ว่าให้มี ๒ คน ช่วยกันทำงาน สมเด็จพระเทพฯ ก็เสด็จทุกปีเหมือนครั้งที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงพระชนมมิ่ง สมเด็จพระเทพฯ ทรงรู้ภาษาฝรั่งเศสอย่างดี รับสั่งว่ายังทรงใช้ภาษาฝรั่งเศสในการค้นข้อมูลต่างๆอยู่เสมอ ภาษาฝรั่งเศสของพระองค์ท่านเป็นสิ่งที่ทุกคนยอมรับนับถือและการที่ทรงรับเป็นองค์อุปถัมภ์ภาษาฝรั่งเศสต่อไป เป็นแรงบันดาลใจให้นักเรียนนักศึกษาได้สนใจภาษาฝรั่งเศส

การประชุม OIF ในประเทศไทยนี้ไม่เพียงแต่จะส่งผลดีต่อการพัฒนาภาษาฝรั่งเศสในประเทศไทย แต่ยังรวมไปถึงการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างกันอีกด้วย

“ถ้าดูตามวัตถุประสงค์ของ OIF ก็คือ ส่งเสริมภาษาฝรั่งเศสและวัฒนธรรมของประเทศนั้นๆ อย่างหลากหลาย ไม่ใช่แค่วัฒนธรรมของฝรั่งเศสเท่านั้น แต่เขายังสนใจถึงวัฒนธรรมของเจ้าของภาษา เป็นการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมซึ่งกันและกัน นอกจากภาษาแล้วก็มีด้านศิลปะ ดนตรี ถ้าเอ่ยถึงเรื่องดนตรี สถาบันดนตรีกลัวยาณิวัฒนาเองก็ได้รับการช่วยเหลือจากประเทศฝรั่งเศส คือการสร้างหลักสูตรของสถาบันดนตรีกลัวยาณิวัฒนา ผู้ริเริ่มโครงการจัดตั้ง คือ ศาสตราจารย์เกียรติคุณ คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ ตอนนั้นท่านเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงวัฒนธรรม ท่านก็คิดคือสถานทูตฝรั่งเศสเมื่อริเริ่มจัดตั้งสถาบันฯ ขอให้ส่งผู้เชี่ยวชาญมาช่วยจัดหลักสูตรดนตรีคลาสสิก

ทางรัฐบาลฝรั่งเศสก็ส่งมาทันทีชื่อ M. Jacques Moreau มาจากสถาบันอบรมครูดนตรีอยู่ที่ลียง (Lyon) มาเริ่มตั้งแต่การพิจารณาว่าควรจะจัดหลักสูตรอย่างไรให้เหมาะสมกับสถาบันที่ต้องการพัฒนาดนตรีคลาสสิกให้ถึงระดับเลิศเทียบเท่ากับนานาประเทศในโลกตะวันตก ประเทศสิงคโปร์ เขาริเริ่มมานานแล้วนะคะ เขาจัดสถาบันยังเสียใจไว้แล้ว แต่เขาทุ่มทุนสร้างจริงๆ ใช้เงินประมาณสามพันล้านบาท ทั้งสร้างโรงแสดง การแสดงดนตรี แล้วก็จ้างผู้อำนวยการสถาบันจากต่างประเทศมา เขามาคัดเลือกนักดนตรีเก่งๆ

จากเมืองไทยให้ไปเรียนที่เขา เมื่อจบแล้วส่วนหนึ่งก็ทำงานในสิงคโปร์ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงสนับสนุนดนตรีคลาสสิกมานานมากแล้ว กระทรวงวัฒนธรรมและมหาวิทยาลัยศิลปากรจึงได้ริเริ่มโครงการนี้ เฉลิมพระเกียรติในโอกาสพระชนมายุ ๘๔ พรรษา

ฝรั่งเศสก็ให้ความสำคัญกับเราในเรื่องศิลปะ ดนตรี ได้ส่งคนที่ดีที่เก่งมาที่เรา ถ้าพูดเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ อาจารย์ประจำหลักสูตรของสถาบันฯ ก็ได้ไปแลกเปลี่ยนอบรมที่ฝรั่งเศส ๒ สัปดาห์ เพราะฉะนั้นหลักสูตรของสถาบันดนตรีกลัวยาณิวัฒนามันก็มั่นใจว่าเป็นหลักสูตรที่ทันสมัย ก็จะเป็นดนตรี-คลาสสิกที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาไม่ใช่ว่าจะเล่นแต่เพลงในสมัยศตวรรษที่ ๑๗ - ๑๘ - ๑๙ อยู่ตลอด ต้องมีพัฒนาการ เหมือนภาษา ศิลปะก็ใช่คือตัวอยู่ในวัตถุประสงค์ของ OIF ในการส่งเสริมวัฒนธรรมของประเทศนี้นี่ๆด้วย ไม่ใช่เฉพาะแต่ประเทศฝรั่งเศส”

ในวัย ๘๔ ปี คุณหญิงวงจันทร์ พินัยนิติศาสตร์ ยังคงมีความสุขในการทำงานในทุกบทบาทหน้าที่ตั้งแต่ที่กล่าวไปตั้งแต่ต้น รวมทั้งจัดสรรเวลาแก่ครอบครัวได้อย่างดี ด้านชีวิตครอบครัว ท่านสมรสกับ รองศาสตราจารย์ภิญญ์ พินัยนิติศาสตร์ มีบุตรคือ ทนตแพทย์หญิง ดร.ภาวณี พินัยนิติศาสตร์ เป็นทันตแพทย์โรงพยาบาลศิริราช

“ดิฉันถือคติของสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ ๙ อย่างที่เรารับมา คือว่า เกิด แก่ เจ็บ ตาย เป็นของเที่ยงแท้ เวลาที่เราจึงสามารถทำประโยชน์ได้ ก็ทำ พยายามใช้เวลาให้เป็นประโยชน์มากที่สุด งานประจำทุกงานมีความสำคัญ เกือบเท่าๆกัน งานสมาคมครูภาษาฝรั่งเศสแห่งประเทศไทยก็เป็นงานที่ได้เริ่มถวายงานสมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯมา ตั้งแต่แรกก่อตั้งจนถึงปัจจุบัน ได้เห็นแล้วว่าเวลาที่มิใช่วิถุนั้นเราสามารถช่วยเหลือตัวเองและช่วยคนอื่นได้ด้วย

แล้วก็มีสถาบันดนตรีกลัวยาณิวัฒนา ซึ่ง คุณหญิงไขศรี ศรีอรุณ ให้มาช่วยตั้งแต่เริ่มก่อตั้ง ตอนนั้นก็ต้องมองหาอาชีพที่เหมาะสมทำหน้าที่อธิการบดี ระหว่างที่ยังไม่พบ ดิฉันก็ทำหน้าที่อธิการบดีไปก่อน แล้วก็มีการประสานมูลนิธิเด็กอ่อนในครรภ์ฯ เป็นมูลนิธิที่สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมหลวงฯ ทรงห่วงใย เราเริ่มเด็กอ่อนตั้งแต่แรกเกิดถึงห้าขวบ ดูแลเพื่อให้แม่ของเด็กสามารถไปประกอบอาชีพได้ และเด็กอ่อนนี้ยังไม่มีการรู้เข้ามาทำอย่างจริงจัง โดยเฉพาะในชุมชนแออัด บางทีพวกเขาอาจมีเอกสารไม่ครบ แต่สำหรับเรา เห็นว่าเด็กก็คือเด็ก มูลนิธิมีบ้านรับดูแลเด็กอยู่ ๔ หลัง หลังแรกอยู่ที่คลองเคเตอ อีกหลังที่อ่อนนุช อีกหลังที่ซอยเสือใหญ่อุทิศ และอีกหลังที่หนองแขม แต่ละหลังดูแลเด็กได้ประมาณ ๕๐ - ๘๐ คน”

...ในโอกาสอันดีที่ได้มาพบครูสอนภาษาฝรั่งเศสที่มีประสบการณ์มายาวนาน จึงมีคำถามสุดท้ายที่ถามแทนผู้ที่สนใจเรียนภาษาฝรั่งเศสว่า “การเรียนภาษาฝรั่งเศสนั้นคืออะไร? ” ก็ได้รับคำตอบที่ “ชัดเจน” อย่างยิ่งจาก คุณหญิงวงจันทร์ พินัยนิติศาสตร์ ว่า

“คำพูดเพราะๆนั้นไม่เป็นรูปธรรม แต่ดิฉันขอยกตัวอย่างที่เห็นชัดเจนอีกครั้ง คือ ท่านทูตวิรัช พลาศัย การที่ท่านเชี่ยวชาญในด้านภาษาทั้งอังกฤษและฝรั่งเศส ทำให้ท่านได้ทำงานให้ประเทศชาติได้มากในการไปดำเนินการในศาลโลก เพราะต้องเป็นผู้ที่คล่องแคล่วทั้งภาษาอังกฤษและฝรั่งเศส และยังเป็นผู้รู้ภาษาฝรั่งเศสดีในกระทรวงการต่างประเทศ อีกหลายท่าน นำภูมิปัญญา อึ้งเรวูภาษาต่างๆมากขึ้นก็เป็นที่ประโยชน์มากขึ้น ภาษาฝรั่งเศสก็เป็นภาษาที่ไม่เพียงแต่เกี่ยวข้องกับกรศึกษกฎหมาย ยังมีความคิด ศิลปะ ดนตรี ทางด้านวิทยาศาสตร์ด้วย มีความก้าวหน้าพัฒนาอย่างต่อเนื่องทุกด้าน ความสนใจของนักเรียนนักศึกษาเมื่อจบการศึกษาปริญญาตรีไปแล้วอาจจะเปลี่ยนไปจากเดิม แต่จะเปลี่ยนไปอย่างไรก็ตาม ภาษาเป็นประตูสู่โลกกว้าง เป็นเครื่องมือที่จะนำเราไป ให้เราเข้าใจสิ่งแปลกใหม่ หรือสิ่งที่เราสนใจได้ตลอดเวลา” (ก)